

V. ARGUMENTARE ȘI CONTRAARGUMENTARE

Constantin Sălăvăstru

1. Ce înseamnă a critica un argument?

Argumentarea este, în esență, un dialog între interlocutorii care prezintă dovezi *pentru* sau *împotriva* unei teze. Unul dintre ei susține o teză în fața celuilalt și aduce argumente pentru a-l convinge pe acesta din urmă de adevărul tezei. Chiar atunci când argumentarea se manifestă în cadrele discursului oratoric – unde ea ar putea fi văzută ca un monolog al oratorului în fața publicului –, relația discursivă este și rămâne una a dialogului fiindcă acela care vorbește argumentează în funcție de ceea ce consideră a fi reacțiile posibile ale publicului față de ceea ce spune.

O problemă interesantă pe care o pune orice argumentare este aceea a modului în care fiecare dintre interlocutori acceptă sau nu dovezile sau argumentele celuilalt. Nimeni nu acceptă – în cazul unei argumentări cel puțin – argumentele celuilalt pe alte criterii decât cele de raționalitate, deci pe baza întemeierii. Dacă propunem o teză și o susținem cu diferite argumente, interlocutorul o va accepta *numai în urma evaluării argumentelor și legăturii lor cu teza susținută*. Dacă interlocutorul respinge teza pe care o susținem și aduce argumente în acest sens, nu ne rămâne decât să analizăm argumentele aduse și să vedem dacă ele sunt puternice sau nu. În urma acestei evaluări, este posibil să renunțăm la susținerea tezei dacă argumentele interlocutorului se dovedesc a fi pertinente și conving.

Observăm că schimbarea atitudinii față de o teză, adică trecerea de la susținerea tezei la respingerea ei sau de la respingerea tezei la susținerea ei, este rezultatul *atitudinii critice a interlocutorului față de argumentele care susțin sau resping o teză*. Critica unui argument este calea cea mai eficientă pentru formarea convingerilor prin intermediul argumentării. Ea este, de asemenea, o cale facilă pentru descoperirea adevărului prin confruntarea cu celălalt!

A critica un argument înseamnă a evalua și a decide dacă argumentul este un temei pentru susținerea sau respingerea tezei.

Să reluăm următoarea argumentare:

Am întârziat la prima oră *fiindcă* tramvaiul s-a blocat la Universitate.

În discuția dintre elev și diriginte, primul aduce ca temei al tezei „Am întârziat la prima oră.” propoziția „Tramvaiul s-a blocat la Universitate”. Atitudinea critică a celui de-al doilea presupune cel puțin următoarele activități:

■ Refacerea argumentării în structura completă și determinarea corectitudinii ei:

Dacă tramvaiul se blochează, atunci cei care vin cu el întârzie la prima oră.

Tramvaiul s-a blocat la Universitate.

Deci : Elevul a întârziat la prima oră.

cu următoarea structură formală :

$$\frac{p \rightarrow q}{p} \\ q$$

---

de unde se vede că este o tehnică argumentativă validă de tipul *ponendo-ponens*.

■ Determinarea exactității sau corectitudinii unor date factice de care depinde aplicarea acestei tehnici argumentative la cazul dat: dacă orașul dispune de astfel de mijloace de transport, dacă linia tramvaiului are legătură cu direcția de mers a elevului, dacă elevul era în tramvaiul care s-a blocat la Universitate etc.

Prin urmare, critica unui argument presupune *evaluarea* a două categorii de condiții pe care trebuie să le îndeplinească argumentul: *condiția corectitudinii logice* a argumentului (care ține de forma argumentării) și *condiția adecvării materiale (factice)* (care ține de conținutul argumentării). Dacă între propozițiile „Tramvaiul s-a blocat la Universitate.” și „Am întârziat la prima oră.” nu ar exista o *relație logică de condiționare suficient-necesară* (unde adevărul condiției determină adevărul consecinței), atunci argumentarea ar fi incorectă fiindcă propoziția „Tramvaiul s-a blocat la Universitate.” n-ar fi adevăratul temei al propoziției „Am întârziat la prima oră”. Eroarea în argumentare ar ține de nerespectarea corectitudinii logice. Dacă această condiție este respectată, dar fie că în oraș nu există asemenea mijloace de transport, fie că linia de tramvai nu trece pe la școala unde învață elevul, fie că elevul nu era în tramvaiul care s-a blocat, atunci argumentarea este eronată pentru că nu este respectată condiția adecvării factice.

De ce este necesară critica argumentelor? Pentru că, intenționat sau din necunoaștere, interlocutorul poate aduce drept argumente ale tezei pe care o susține dovezi care sunt, de fapt, *argumente aparente* sau *false argumente*. Or, dacă putem arăta că în argumentarea interlocutorului s-au strecurat argumente false, suntem pe calea respingerii tezei pe care el o susține. Argumentarea:

N-am întârziat la prima oră *fiindcă* tramvaiul nu s-a blocat.

are în alcătuirea sa un argument aparent:

Dacă tramvaiul se blochează, atunci întârzi la prima oră.

Dar tramvaiul nu s-a blocat.

Deci : Nu am întârziat la prima oră.

cu expresia formală :

$$\begin{array}{l} p \rightarrow q \\ \neg p \\ \hline \neg q \end{array}$$

Se observă ușor că este o tehnică inferențială nevalidă (un mod *tollendo-tollens* probabil). Așadar, $(\neg p)$ nu este un temei suficient al concluziei $(\neg q)$.

Calitatea de fals argument pentru propoziția „Tramvaiul nu s-a blocat.” în raport cu concluzia „Nu am întârziat la prima oră.” este dată, în acest caz, de nerespectarea cerinței corectitudinii logice. Dacă, să zicem, elevul nu era în tramvaiul care nu s-a blocat, atunci calitatea de fals argument e dată de nerespectarea cerinței adecvării factice.

În argumentările obișnuite, deși critica argumentelor nu e peste tot vizibilă, prezența ei e în afara îndoielii. Semnul sau marca acestei prezențe sunt date de permanentele întrebări

---

---

lămuritoare ale interlocutorilor cu privire la argumente, de cererile de noi dovezi în sprijinul tezei sau de argumentele contrare care își fac loc în permanență. Să urmărim acest fragment care ne susține în ceea ce am afirmat:

„– Așa zic și io – fu de părere Huckleberry. În tot cazul, mie-mi place. Mai bine ca așa nici că se poate! Io, știți, de obicei, nu prea mănânc pe sature, și unde mai pui că aci nu poate să vie nimeni să te-nhațe și să te ia la bătaie.

– Așa viață zic și eu – spuse Tom. Mai întâi că nu ești silit să te scoli cu noaptea-n cap, să te duci la școală, să te speli și toate astea, care de care mai plicticoase și neroade. Vezi, Joe, că un pirat n-are nici o treabă când e pe uscat, pe când un pustnic trebuie să se tot roage, și apoi n-are nici un fel de distracție, orice-ai zice, așa, singur cuc.

– Da, ai dreptate, asta așa e – încuviință Joe – da’ vezi că nu prea mă gândisem eu mult la treaba asta. Da’ acum, când știi cum e, îmi pare bine că m-am făcut pirat.

– Vezi tu – urmă Tom – în zilele noastre lumea nu prea se mai dă în vânt după pustnici, ca-n vremurile de demult, da’ piratu’ e totdeauna respectat. Și-apoi, un pustnic, vrea, nu vrea, trebuie să doarmă pe locul ăl mai tare pe care-l găsește, trebuie să poarte straie de sac, și să-și puie cenușă-n cap, și să stea afară în ploaie, și...

– Da’ de ce trebuie să poarte straie de sac și să-și puie cenușă-n cap? întrebă Huck” (Mark Twain, *Aventurile lui Tom Sawyer*, Editura Ion Creangă, București, 1988, pp. 97-98).

unde cei doi argumentează critic binefacerile meseriei de pirat!

Critica argumentelor înseamnă a determina dacă tehnicile de argumentare prin care se întemeiază sunt corecte și a arăta dacă propozițiile care exprimă argumente sunt adevărate. Din acest motiv, critica argumentelor se va organiza în funcție de fiecare tehnică argumentativă în parte. În cazul tehnicilor deductive de argumentare, critica argumentelor va însemna o punere la lucru a metodelor de evaluare a tehnicilor de argumentare pentru a vedea dacă ele sunt corecte. În cazul tehnicilor inductive, critica argumentelor va însemna a determina cât de concludente sunt cazurile care susțin o generalizare, în ce măsură sunt proprietățile extrapolate la întreaga clasă de obiecte, cât de credibilă este o analogie, cât de bine delimitați sunt factorii unei serii cauzale pentru a putea întemeia cauza unui fenomen.

Aplicația 1:

Determinați dacă propoziția : „Învingătorul stabilește regulile jocului după luptă.” poate fi un temei al tezei: „Învingătorul ia totul”. Refaceți întreaga structură a argumentării ; găsiți și alte temeuri ale tezei date.

Aplicația 2:

Fie următorul fragment aparținând sofistului grec Critias :

„Cine se-ntâlnește cu prietenii pentru a le face
Întru totul pe plac transformă plăcerea
De moment în ură viitoare”.

- Determinați structura lui argumentativă.
- Realizați critica argumentelor și determinați dacă argumentarea e convingătoare.
- Dacă argumentarea vi se pare incorectă, construiți una corectă pe aceeași structură.

Aplicația 3:

Să analizăm următoarea argumentare, atribuită de Platon sofistilor în dialogul *Euthydemos* :

„Dacă cineva învață pe altul, va avea drept efect ca acela să fie înțelept și să nu mai fie ignorant ; el vrea să nu mai fie ceea ce este ; așadar, vrea să-l distrugă”.

- a) Realizați critica argumentului din punctul de vedere al cerinței corectitudinii logice, dar și din punctul de vedere al adecvării materiale.
- b) Construiți o argumentare care să evite erorile determinate (în cazul în care ați descoperit erori în argumentarea dată).

Aplicația 4:

Fie următoarea argumentare regăsită în lucrarea lui Aristotel *Respingerile sofistice* :

„Dacă Coriscos este altceva decât Socrate, iar Socrate este om, atunci (...) s-a conchis că el nu este om ; fiindcă s-a întâmplat că ființa față de care s-a zis că Coriscos este altul este un om”.

- a) Determinați care sunt cauzele argumentului sofistic prezentat.
- b) Stabiliți, pe baza analizei critice, dacă aceste cauze se află în structura logică a argumentării sau în întemeierea faptică a ei.

Aplicația 5:

Formați echipe de câte cinci colegi. Fiecare echipă pregătește o argumentare dintr-un cotidian local sau central din zile diferite.

- a) Lucrând în echipe, realizați critica argumentelor din textul propus.
- b) Prezentați argumentarea și critica ei în fața clasei ; supuneți critica argumentării pe care ați realizat-o unei analize din partea celorlalte echipe.
- c) Formați o echipă neutră care să evalueze *critica criticii* argumentării prezentate.

2. Ce înseamnă a construi o alternativă la un argument ?

Critica argumentelor are consecințe diferite pentru desfășurarea argumentării. Dacă ea dezvăluie interlocutorului atât corectitudinea logică a tehnicilor de argumentare utilizate, cât și adecvarea materială a propozițiilor aduse ca temei, atunci rezultatul va fi *acceptarea* de către interlocutor a tezei propuse, eventual angajarea lui în susținerea tezei pentru convingerea altor parteneri de dialog. Dacă această critică a argumentelor scoate în evidență erori în tehnicile de argumentare prin care se susține teza sau inadecvări ale propozițiilor argumentării la fapte, atunci interlocutorul va trebui să propună o *alternativă la argumentarea* oferită.

A construi o alternativă la un argument înseamnă a căuta și a pune la dispoziția interlocutorului temeiuri pentru a susține teza sau pentru a respinge teza și a susține teza opusă.

Ne dăm seama că alternativa la un argument are două ipostaze, derulate în funcție de *atitudinea interlocutorului* față de posibilitățile de argumentare a tezei. Dacă interlocutorul consideră că teza poate fi susținută cu argumente, dar constată că acelea oferite de partenerul său de dialog sunt argumente aparente (false argumente) sau nu sunt suficiente pentru susținerea puternică a tezei, atunci construcția lui alternativă *va păstra teza*, dar va aduce argumente – evident, diferite de cele ale interlocutorului – care să susțină teza. Dacă, dimpotrivă,

---

---

interlocutorul consideră că teza nu poate fi probată – lucru reliefat și de argumentele insuficiente sau false ale celui care a susținut-o –, atunci el *nu va mai păstra teza*, iar construcția alternativă pe care o va propune va oferi argumente pentru susținerea unei teze opuse celei susținute inițial.

Să urmărim următorul dialog între doi colegi de clasă:

- De ce nu te-ai pregătit pentru astăzi la logică ?
- A ! Ieri mi-am petrecut toată după-amiaza la policlinică.

El este expresia următoarei argumentări :

Nu m-am pregătit pentru astăzi la logică *fiindcă* ieri mi-am petrecut toată după-amiaza la policlinică.

Dacă acela care a pus întrebarea face investigații și constată prezența colegului toată după-amiaza zilei de ieri la patinoar, atunci el va construi următoarea argumentare ca alternativă la cea propusă de coleg:

Colegul nu s-a pregătit pentru astăzi la logică *fiindcă* și-a petrecut toată după-amiaza zilei de ieri la patinoar.

Alternativa la argumentul propus este determinată, în acest caz, de discrepanța dintre argumentul invocat și starea de fapt la care el se referă. Teza a fost păstrată, dar s-a adus în sprijinul ei un argument care să corespundă faptelor.

Să ne imaginăm următorul dialog între aceiași doi colegi:

- Ți-ai pregătit eseul pentru mâine la literatură?
- Sigur, au ieșit deja vreo cinci pagini.
- Cum ai caracterizat relațiile dintre personajul principal și celelalte personaje?
- Am arătat că el are numai calități, iar ceilalți sunt plini de defecte!
- Dar aceasta este doar o descriere a personajelor!
- Da, dar am mai scris eu ceva pe-acolo...
- Firește, însă realizarea unui eseu presupune să respecti anumite exigențe, să stabilești relațiile dintre stările psihologice, să evidențiezi construcția temei...
- Da' de unde... E suficient să copiezi câteva caracterizări de efect!

Argumentarea celui întrebat este următoarea:

- Am realizat eseul la literatură (*fiindcă*)
- (a) Am scris vreo cinci pagini.
  - (b) Am arătat calitățile personajului principal.
  - (c) Am dat citate de efect cu privire la tema analizată.

Analiza critică a argumentelor îl duce pe interlocutor la concluzia că, de fapt, argumentele aduse drept temeuri ale tezei sunt false. Argumentarea:

Dacă scrii un număr de pagini, atunci realizezi un eseu.

Colegul meu a scris un număr de pagini.

Deci : Colegul meu a realizat un eseu.

folosește o tehnică de argumentare eronată deoarece între propozițiile „Scrii un număr de pagini.” și „Realizezi un eseu.” nu există o relație de condiționare suficient-necesară care să justifice trecerea de la afirmarea antecedentului la afirmarea secventului (așa cum se sugerează, de fapt, în argumentarea propusă). Argumentarea:

Toți acei care realizează un eseu trebuie să caracterizeze relațiile dintre personaje.

Colegul nu a caracterizat relațiile dintre personaje (ci doar a descris personajele).

Deci : Colegul nu a realizat un eseu.

---

respinge teza avansată de cel întrebat. Iar argumentarea:

Dacă aduci câteva caracterizări de efect, atunci realizezi un eseu.

Colegul a adus câteva caracterizări de efect.

Deci : Colegul a realizat un eseu.

utilizează, la fel ca și prima, o tehnică de argumentare incorectă pentru că între cele două propoziții care formează propoziția compusă implicativă nu există o relație de condiționare suficient-necesară.

Sarcina interlocutorului este să construiască o alternativă la această argumentare. Ea are forma următoare:

Colegul nu a realizat eseu la literatură *fiindcă* nu a făcut decât să descrie personajele, nu a respectat normele de redactare ale unui eseu și crede că, dacă dai câteva citate de efect, chiar ai realizat un eseu.

Această alternativă nu a mai păstrat teza argumentării, ci a adus argumente pentru respingerea ei și pentru susținerea tezei opuse: „Colegul nu a realizat eseu pentru mâine la literatură”. Forma aceasta de alternativă la o argumentare poartă numele de *contraargumentare*.

În condițiile în care argumentarea are un pronunțat caracter polemic, construcția alternativei la un argument ia forma *contraargumentării*, în care nu se mai păstrează teza, ci se asumă teza opusă și se aduc argumente în sprijinul celei din urmă. Așa se întâmplă, de obicei, în polemica politică:

„D. Filipescu a mai formulat o imputare cam în felul acesta: «să nu ne lăsăm a fi târați de prea mult *sentimentalism* în chestiuni grave, în chestiuni mari». În treacăt voi spune că sunt chestiuni în care sentimentalitatea, căldura marii mulțimi hotărâște și constituie adevărata forță a celor reci și celor cumpătați. În chestiuni naționale, sentimentalitatea unui neam dă forță, dă rezoluțiunea și asigură drepturile. (*Aplauze*). Pentru ce vă ridicați contra fazei de *sentimentalism* în care pretindeți că a intrat această mare chestiune? Pentru ce deveniți voi, tineri conservatori, așa de reci înainte de vârstă? Nici un înțelept n-a prețuit mai mult pe oamenii aceia care s-au răcit înainte de vreme. Marc Aureliu, profundul înțelept și împăratul celui mai mare imperiu din timpul lui, zicea: «Mulțumesc zeilor că nu m-a făcut om înainte de vârstă» (*Aplauze*)” (Barbu Ștefănescu Delavrancea, *Discursuri*, Editura Minerva, București, 1977, p. 41).

Din acest fragment rezultă cu ușurință că Delavrancea construiește o alternativă la teza preopinientului Filipescu (om politic conservator): „Nu este nevoie de *sentimentalism* în chestiunile grave ale țării”.

Când caracterul polemic vizează susținerea tezei, dar cu alte argumente, alternativa propusă păstrează teza și caută noi argumente mai convingătoare:

„Socrate: (...) E drept că s-ar putea să te uimească gândul că, dintre toate situațiile, singură aceasta nu admite nici o distincție; și prin urmare că nu există nici o împrejurare în care (...) omul să poată considera că este mai bine să moară decât să trăiască. De asemenea și se poate părea de mirare că cei care consideră totuși că moartea este preferabilă vieții nu au dreptul să-și facă singuri binele acesta, ci sunt obligați să aștepte serviciile unui binefăcător.

Cebes: Apăi Zeus să te mai priceapă!

Socrate: Cum le-am prezentat eu, lucrurile pot părea într-adevăr lipsite de noimă, dar nu este câtuși de puțin așa și ele au, nu încapе îndoială, un înțeles. Doctrinile secrete spun în această privință următorul lucru: că noi oamenii ne-am afla ca într-un fel de închisoare din ale cărei lanțuri nimănui nu-i este îngăduit să se desfacă singur și să fugă. Vorbă care mie mi se pare și adâncă și nu prea ușor de înțeles, dar în care își găsește expresie ceva, cred eu, adevărat: că ne aflăm, ca unul dintre bunurile lor, în grija și în stăpânirea zeilor. Tu nu crezi tot așa?

Cebes: Ba da, întocmai.

Socrate: Și nu-i așa că și tu, dacă vreuna din fapțurile care-ți aparțin ar încerca să se omoare fără încuviințarea ta, te-ai mânیا pe ea și, dacă și-ar sta în putință, ai pedepsi-o?

Cebes: Și încă cum!

Socrate: Poate, deci, că prezentând lucrurile astfel nu e lipsit de noimă să afirmi că fiecare dintre noi este dator față de zei să nu își ia singur viața, ci să aștepte o constrângere divină, de felul celei care mă silește azi pe mine” (Platon, *Phaidon*, în *Opere*, IV, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, pp. 56-57)

unde aceeași teză e argumentată cu argumente diferite în părți distincte ale dialogului.

Aplicația 6:

Fie următoarea teză :

„Prietenia adevărată e o floare rară care trebuie permanent cultivată”.

- a) Construiți cât mai multe argumentări care să susțină această teză.
- b) Construiți argumentări care să respingă această teză.
- c) Evaluați „forța” argumentărilor în cele două situații.

Aplicația 7:

Propuneți colegilor voștri diferite teze în vederea argumentării lor. Îndepliniți următoarele sarcini :

- a) Identificați alte argumente care să susțină teza colegilor.
- b) Propuneți contraargumentări la argumentările colegilor.
- c) Determinați natura tehnicilor de argumentare utilizate de colegi.
- d) Stabiliți corectitudinea argumentărilor propuse prin metode cunoscute.

Aplicația 8:

Următoarele afirmații paradoxale circulă cu o autoritate aproape fără limite, deși nu au fost deloc argumentate de autorii lor. Ați putea să participați la înlăturarea acestui neajuns construind o argumentare în acest sens ?

„Pasărea a fost ideea oului de a obține mai multe ouă” (Samuel Butler).

„Reputația mea crește cu fiecare eșec” (George Bernard Shaw).

„Orice ieșire este intrare în altceva” (Tom Stoppard).

„Grăbește-te încet” (Suetoniu).

„Mulți ar fi lași dacă ar avea destul curaj” (Thomas Fuller).

„Arta este o minciună care ne ajută să înțelegem adevărul” (Picasso).

„Banca e o instituție care-ți împrumută o umbrelă când e timp frumos și ți-o cere înapoi când plouă” (Jerome K. Jerome).

- a) Delimitați tehnica de argumentare pe care ați utilizat-o.
- b) Realizați critica argumentelor aduse.
- c) Supuneți argumentarea propusă criticii colegilor de clasă.
- d) Confrunțați propria argumentare cu ale celorlalți colegi.

3. Persuasiune și manipulare în practica discursivă

Argumentarea are drept rezultat convingerea interlocutorului cu privire la adevărul sau falsitatea unei teze. Pentru a obține acest rezultat sunt puse în mișcare tehnici de argumentare (raționamente sau lanțuri de raționamente logice) cu care se vehiculează un anumit conținut de idei. Pentru ca o argumentare să fie convingătoare trebuie să fie îndeplinite simultan două condiții: corectitudinea logică a tehnicilor de argumentare și adecvarea faptică a conținutului de

---

---

idei. Altfel, argumentarea este neconvingătoare: și dacă punem idei adevărate în tehnici de argumentare eronate, dar și dacă utilizăm tehnici de argumentare corecte în care punem idei false.

Asupra celei de-a doua cerințe am vrea să stăruim. Ideile pe care le aducem în fața interlocutorului cu ajutorul tehnicilor de argumentare trebuie să fie adevăruri recunoscute și acceptate în mod general, inclusiv de interlocutorul pe care vrem să-l convingem. Dacă propozițiile-temei nu sunt acceptate de toți receptorii ca adevărate sau dacă ele nu sunt considerate de toți receptorii ca fiind argumente pentru teza dată, atunci spunem că acela care argumentează urmărește *persuasiunea* interlocutorului său. Argumentarea:

Clorul este monovalent *fiindcă* este halogen.

este corectă din punctul de vedere al tehnicilor de argumentare (este un silogism în modul *Barbara*) iar propozițiile care sunt aduse drept temeuri sunt adevăruri general recunoscute de către toți aceia cu un minimum de cunoștințe în domeniul chimiei. Vizibilă și acceptată este și legătura de determinare care există între propoziția-temei și propoziția-concluzie. În mod normal, fiecare individ căruia i se propune o asemenea argumentare ar trebui să accepte concluzia ca fiind o propoziție adevărată și aceasta ca o convingere a sa. Argumentarea:

Învinuitul ar trebui să primească pedeapsa minimă *întrucât* are o familie numeroasă.

utilizează o tehnică de argumentare corectă (aceeași ca și în cazul precedent), dar propoziția-temei („Învinuitul are o familie numeroasă.”) nici nu este un adevăr general recunoscut și nici nu are o legătură necesară cu teza („Învinuitul ar trebui să primească pedeapsa minimă.”). Dacă această teză este susținută pe baza argumentului invocat într-un proces de către apărare, spunem că aceasta din urmă urmărește *persuasiunea* completului de judecată¹.

Putem defini persuasiunea ca fiind actul de argumentare prin care un interlocutor urmărește să convingă partenerul de discuție prin argumente care au o valabilitate locală sau individuală, dar pe care el le prezintă ca fiind general acceptate, valabile pentru toți.

În argumentarea prezentată, apărarea consideră argumentul „Învinuitul are o familie numeroasă.” imbatabil, puternic, relevant, de la sine înțeles și ar vrea ca și acuzarea să-l considere la fel. Numai că este posibil ca aceasta din urmă să aibă o cu totul altă percepție privind argumentul dat și legătura lui cu sentința (teza), pentru că nici o lege juridică nu face o legătură directă între mărimea sancțiunii și situația familială a făptuitorului. Conchidem că persuasiunea este determinată mai mult de *atitudinea interlocutorilor* față de adevărul argumentelor și legătura lor cu teza susținută.

---

¹ Persuasiunea este considerată cel mai adesea un act dar și un rezultat ce țin mai mult de dimensiunea psihologică a aceluia care argumentează și mai puțin de esența logică a argumentării. Pentru detalii a se vedea: Lionel Bellenger, *La persuasion*, P.U.F., Paris, 1992; *La force de persuasion. De bon usage des moyens d'influencer et de convaincre*, ESF éditeur, Paris, 1997; Georges Nizard, *Convaincre. Pour mieux communiquer dans les situations usuelles: conduire un entretien, vendre, négociier, former*, Dunod, Paris, 1994;

Persuasiunea nu este nici pe departe o limită a actului de argumentare. Dimpotrivă. În argumentarea cotidiană asupra unor teme diferite, este destul de greu să găsești temeuri care să fie acceptate de toată lumea ca adevărate și a căror legătură cu teza să fie unanim recunoscută. În aceste condiții, încercăm să impunem adevărurile noastre celorlalți, e posibil să nu reușim în cazul tuturor, dar acest lucru nu înseamnă că argumentarea ar conține erori de vreun fel. Disputele argumentative cele mai puternice, dar și cele care fac farmecul unei polemici, se poartă în legătură cu temeurile și tezele care lasă loc construcțiilor alternative.

Aplicația 9 :

Notați, timp de o săptămână, toate „scuzele” pe care colegii le prezintă drept motive ale diferitelor situații în care ei se află. Analizați următoarele aspecte :

- a) Dacă ele sunt persuasiunii sau, dimpotrivă, argumentări convingătoare.
- b) Dacă, în cazul în care le considerați persuasiunii, adevărurile prezentate ar avea vreo șansă să se impună tuturor receptorilor.
- c) Cu ajutorul tehnicilor de argumentare utilizate, construiți argumentări care să fie convingătoare pentru toți.

Dacă argumentarea se desfășoară prin tehnici care conțin erori sau cu ajutorul temeurilor care sunt propoziții aparent adevărate, fără ca interlocutorul să-și dea seama de acest lucru și acționând ca și cum tehnicile ar fi corecte iar temeurile adevărate, atunci suntem în fața *manipulării* acestuia din urmă prin intermediul argumentării pe care o propunem². Prin argumentarea:

Trebuie să iei cât mai multe medicamente *fiindcă* e necesar să te îngrijești de sănătatea ta.

se intenționează o manipulare a interlocutorului. În forma completă, argumentarea arată astfel:

Dacă iei cât mai multe medicamente, atunci te îngrijești de propria sănătate.

Persoana X se îngrijește de propria sănătate.

Deci : Persoana X trebuie să ia cât mai multe medicamente.

Se vede cu destulă ușurință că tehnica de argumentare nu este corectă (avem un mod inferențial *ponendo-ponens* nevalid) și, pe deasupra, propoziția compusă este o falsă implicație.

Prin intermediul *manipulării*, interlocutorul este forțat să accepte o teză pe calea unei înșelătorii: cel care argumentează știe că tehnicile de argumentare nu sunt corecte și că temeurile nu sunt adevărate, dar le aduce în fața interlocutorului în speranța că acesta din urmă nu-și va da seama de aceste erori. *Manipularea* este condiționată, după cum ne putem da seama, de *intenția de a duce în eroare* a unuia dintre participanții la relația de argumentare și de incapacitatea celuilalt de a descoperi această intenție.

În argumentările curente, manipularea nu se pune în practică într-o manieră prea evidentă, adică prin săvârșirea unor erori elementare de raționament pe care le-ar putea descoperi oricine sau prin prezentarea ca adevărate a unor temeuri pe care toată lumea le consideră false, ci într-un mod mai subtil, prin tehnici care să camufleze erorile. Tactica jumătăților de adevăr, a

---

² Alex Mucchielli, *L'art d'influencer. Analyse des techniques de manipulation*, Armand Colin, Paris, 2000.

---

zvonurilor, a selectării interesate a faptelor, a distribuirii diferențiate a accentelor în comunicare sunt doar câteva căi prin care manipularea își face loc în multe dintre disputele discursive.

Dacă persuasiunea nu este un viciu al argumentării, manipularea, dimpotrivă, este una dintre tarele ei. A manipula înseamnă a duce în eroare cu bună știință și a obține un succes într-o dispută prin mijloace ilicite din punct de vedere logic. Aici intervine *responsabilitatea morală* a celui care argumentează. Orice dispută argumentativă e un loc al *confruntării tehnicilor de argumentare corecte și a ideilor adevărate!* Or, a manipula înseamnă a schimba regulile jocului rațional într-o argumentare.

Prezența manipulării devine astăzi cvasiuniversală: în dezbaterile politice, în disputele cu colegii, în încercarea de a ocoli vigilența șefului, în tendința de a obține succesul în fața celorlalți cu orice preț, maxima lui Machiavelli („scopul scuză mijloacele”) este parcă tot mai des întâlnită. Poate că și mijloacele prin care se poartă astăzi disputele și polemicile facilitează o astfel de situație. Suntem tentați să încercăm și altceva pentru a domina adversarul, dacă numai cu mijloace logice nu reușim!

Set By T-D1 (yth_1100ro@yahoo.com)